

Το κανονικό δικαίωμα του Εκκλήτου ως ανάχωμα στην αυθαιρεσία των εκκλησιαστικών Αρχών

Συγκαλείται το προσεχές διάστημα από τον Οικουμενικό Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαίο η Πατριαρχική Σύνοδος, για να εξετάσει και να αποφανθεί τελεσίδικα για την αποκατάσταση ή μη του «έκπτωτου» Μητροπολίτη Πάφου Τυχικού. Η πνευματική ευθύνη, που βαραινεί τους Αρχιερείς που καλούνται να εξετάσουν την προσφυγή του «έκπτωτου» Μητροπολίτη, είναι μεγάλη και η απόφαση της Πατριαρχικής Συνόδου σημαντική, όχι μόνο για τον εκκαλούντα και το ποιμνιό του, αλλά και για το κύρος και την αξιοπιστία των αποφάσεων της Ιεράς Συνόδου της Εκκλησίας της Κύπρου. Η Ιερά Σύνοδος ενεργώντας ως εκκλησιαστικό δικαστήριο (σύμφωνα με το άρθρο 79Δ2 του Καταστατικού Χάρτη της Εκκλησίας της Κύπρου (στο εξής: Κ.Χ.Ε.Κ.) σε συνεδρίασή της, στις 22/5/2025, καταδίκασε έναν Αρχιερέα χωρίς να τον δικάσει και του επέβαλε μια υπέρμετρα αυστηρή ποινή δυσανάλογη με την βαρύτητα των αξιόποινων πράξεων για τις οποίες κατηγορείται.

Στη συνείδηση των πιστών, η συγκεκριμένη υπόθεση δεν αφορά έναν Αρχιερέα που διεκδικεί το δίκαιό του και μια αποίμαντη εκκλησιαστική επαρχία. Είναι η περίπτωση ενός Αρχιερέα, ο οποίος κηρύχθηκε ένοχος χωρίς να δικαστεί και απώλεσε τον θρόνο του κατά παράβαση πληθώρας Ιερών Κανόνων, των διατάξεων του Κ.Χ.Ε.Κ. και των διατάξεων της Ποινικής Δικονομίας της Εκκλησίας της Κύπρου (στο εξής: Π.Δ.Ε.Κ.).

Στους Ιερούς Κανόνες ορίζεται με σαφήνεια ότι κανένα εκκλησιαστικό δικαστήριο δεν πρέπει να δέχεται κατηγορίες χωρίς την εξέταση των κατηγορών (6^ο Κανόνας της Β' Οικουμενικής Συνόδου). Στην συγκεκριμένη υπόθεση οι καταγγέλλοντες δεν εξετάστηκαν ποτέ ούτε από Ανακριτική Επιτροπή ούτε από το Δικαστήριο. Δεν ελέγχθηκε η αξιοπιστία τους, η υπόληψη και η τιμή τους (21^ο κανόνας της Δ' Οικουμενικής και 128^ο της Συνόδου της Καρθαγένης) ούτε αν είναι ορθόδοξοι, ετερόδοξοι ή αιρετικοί. Δεν έγινε η ενδεδειγμένη από τους Ιερούς Κανόνες διερεύνηση κατά πόσον τα λεγόμενά τους ήταν αληθή, εφόσον μάλιστα προβλέπεται πως αν κατά την εξέταση τους κινήσουν υποψίες ως προς την αξιοπιστία τους τότε πρέπει να αποκλειστούν από τη διαδικασία (19^ο Κανόνας της Συνόδου της Καρθαγένης). Γι' αυτό ο 6^ο Κανόνας της Β' Οικουμενικής Συνόδου Κανόνας ζητά όπως πριν την εξέταση της καταγγελίας, ο καταγγέλλων υποχρεώνεται να δεσμευτεί ότι σε περίπτωση που η καταγγελία του αποδειχθεί συκοφαντία ο ίδιος θα υποστεί ίση τιμωρία (ταυτοπάθεια).

Ο κατηγορούμενος ουδέποτε δικάζεται χωρίς γραπτή κλήση προς εμφάνιση σε δικαστήριο (19^ο και 20^ο Κανόνες της Συνόδου της Καρθαγένης). Πρέπει να λαμβάνει και τον απαιτούμενο χρόνο που θα χρειαστεί για να ετοιμάσει την απολογία του (19^ο Κανόνας της Συνόδου της Καρθαγένης και 1^ο Κανόνας Κυρίλλου Αλεξανδρείας).

Για να διεξαχθεί κανονική δίκη απαραίτητη είναι, εκτός από την εξέταση των κατηγορουμένων και των κατηγορών, η κλήτευση και εξέταση μαρτύρων κατηγορίας και υπεράσπισης και γενικότερα η διεξαγωγή ανάκρισης (20^{ος} Κανόνας της Συνόδου της Καρθαγένης). Καμιά κατηγορία δεν γίνεται δεκτή αν δεν μπορεί να στηριχτεί στην μαρτυρία δύο ή τριών μαρτύρων (75^{ος} Αποστολικός Κανόνας, 2^{ος} Κανόνας της Α΄ Οικουμενικής και 85^{ος} Κανόνας της Πενθέκτης Συνόδου).

Το δικαίωμα του κατηγορουμένου να ζητήσει εξαίρεση προσώπων, τα οποία μετέχουν με ενεργό ρόλο στη δικαστική διαδικασία (ως ανακριτές, ως κατήγοροι, ως δικαστές κ.ο.κ.) προβλέπεται από τον 1^ο Κανόνα του Κυρίλλου Αλεξανδρείας. Για συναίνεση του κατηγορουμένου, ως προς τα πρόσωπα που θα τον δικάσουν γίνεται αναφορά σε αρκετούς Ιερούς Κανόνες, όπως είναι και ο 15^{ος} της Συνόδου της Καρθαγένης που ζητά την επιβολή κανονικών κυρώσεων για τους δικαστές που δίκασαν εξαιτίας μίσους ή συμπάθειας ή δωροδοκίας. Επιπλέον πρέπει να εξετάζεται αν ο Δικαστής που λαμβάνει μια δυσμενή απόφαση κατά κληρικού, ενεργεί ευρισκόμενος σε κατάσταση θυμού. Σε τέτοια περίπτωση η Σύνοδος οφείλει να πραστατέψει αυτόν που διώκεται και να μη καταδικάζεται με την πρώτη. Θα πρέπει η υπόθεση να εξετάζεται ενδελεχώς και να ακολουθείται η ακροαματική διαδικασία (14^{ος} Κανόνας της Συνόδου της Σαρδικής).

Κανένας Επίσκοπος δεν μπορεί να υποχρεωθεί να απομακρυνθεί από τον θρόνο του εκτός και αν καταδικαστεί για ζητήματα εντελώς ασυμβίβαστα με τους Ιερούς Κανόνες (3^{ος} Κανόνας Κυρίλλου Αλεξανδρείας).

Για το αν ο Μητροπολιτικός Θρόνος της Πάφου τελεί εν χηρεία ο 16^{ος} Κανόνας της ΑΒ Συνόδου ορίζει σχετικά ότι κανένας Επίσκοπος δεν διώκεται από τον θρόνο του, όταν κατηγορηθεί για σοβαρό εκκλησιαστικό αδίκημα, μέχρι να ολοκληρωθούν όλα τα στάδια της διαδικασίας της εξέτασης του και καταδικαστεί αμετάκλητα (βλ. και το άρθρο 14 παρ. 3 του Κ.Χ.Ε.Κ.).

Αναρωτιέμαι πως ελήφθη τέτοια απόφαση σε μια μόνο συνεδρίαση της Ιεράς Συνόδου χωρίς ο κατηγορούμενος να είναι ενημερωμένος ότι θα δικαστεί (κλήθηκε χωρίς να γνωρίζει τους ακριβείς λόγους), χωρίς να του δοθεί ο απαραίτητος χρόνος για να προετοιμάσει την απολογία του, χωρίς να εξεταστούν οι κατήγοροι, χωρίς να κληθούν μάρτυρες κατηγορίας και υπεράσπισης, χωρίς να ορισθεί συνήγορος υπεράσπισης (άρθρο 26δ της Π.Δ.Ε.Κ.), χωρίς να τεθεί θέμα εξαίρεσης προσώπων, τα οποία μετέχουν με ενεργό ρόλο στη δικαστική διαδικασία και υπάρχουν γεγονότα ικανά να δικαιολογήσουν εμφανώς δυσπιστία για την αμερόληπτη άσκηση των καθηκόντων τους (άρθρο 7 παρ.2 της Π.Δ.Ε.Κ.).

Οι πιο πάνω διατάξεις και πολλές άλλες που περιλαμβάνονται στον Καταστατικό Χάρτη της Εκκλησίας της Κύπρου αγνοήθηκαν. Αντίθετα κάποιои για να δικαιολογήσουν την καταδίκη του κατηγορουμένου επικαλέστηκαν το άρθρο 4 παρ. 1 της Π.Δ.Ε.Κ., σύμφωνα με το οποίο: «Στην εκκλησιαστική δίκη,

οι δικαστές δεν είναι υποχρεωμένοι να ακολουθούν αυστηρά τους νομικούς κανόνες της αποδείξεως, αλλά τόσο κατά την προδικασία, όσο και την κυρίως δίκη, μπορούν να αποφασίζουν κατά συνείδηση». Η εν λόγω διάταξη της Ποινικής Δικονομίας αναφέρεται στον τρόπο με τον οποίο οι ανακριτές, κατά την προδικασία και οι δικαστές κατά την επ' ακροατηρίω διαδικασία πρέπει να εκτιμούν τις διάφορες αποδείξεις (καταθέσεις μαρτύρων, έγγραφα, ομολογία κατηγορούμενου, πραγματογνωμοσύνη, αυτοψία και κάθε άλλο μέσον που κατατείνει στην απόδειξη της αλήθειας). Η εκτίμηση αυτή πρέπει, σύμφωνα με το άρθρο 4 παρ. 1 να γίνεται κατά συνείδηση χωρίς να ακολουθούνται αυστηροί νομικοί κανόνες. Σε καμμία περίπτωση δεν είναι επιτρεπτό η διάταξη αυτή που αφορά μόνο τον τρόπο αξιολόγησης των αποδείξεων να καταργήσει την όλη διαδικασία που πρέπει να ακολουθείται μέχρι τελεσιδίκου αποφάσεως περί της ενοχής ή αθωότητας του κατηγορουμένου (άρθρα 1-54 Π.Δ.Ε.Κ.)!

Η έκβαση της προσφυγής του «έκπτωτου» Μητροπολίτη Πάφου προκαλεί ιδιαίτερο ενδιαφέρον όχι μόνο για το τελικό αποτέλεσμά της, δηλαδή την κρίση του αρμόδιου Δικαστηρίου για την ισχύ ή την άρση της ποινής, αλλά κυρίως για το κατά πόσον ο τρόπος απονομής του δικαίου στην Αυτοκέφαλη Εκκλησία της Κύπρου είναι ο ενδεικνυόμενος από τους Ιερούς Κανόνες και την εν γένει Διδασκαλία της Ορθοδόξου Εκκλησίας. Θα γίνει αποδεκτό να μην τηρούνται οι στοιχειώδεις αρχές απονομής δικαίου; Το δικαίωμα του κάθε προσώπου να αντιμετωπίζεται δίκαια και ισότιμα; Το δικαίωμα του στην υπεράσπιση; Το δικαίωμα του να δικαστεί από ένα ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο; Το τεκμήριο της αθωότητας, το οποίο είχε αρχίσει να παραβιάζεται εβδομάδες πριν με τη μεθοδευμένη δημόσια διαπόμπευση του κατηγορούμενου (με δημόσιες δηλώσεις και δημοσιεύματα).

Η εξάλειψη τέτοιων φαινομένων αυθαιρεσίας και μεροληψίας ήταν από τους βασικούς λόγους που η Εκκλησία αναγνώρισε και χορήγησε το δικαίωμα του Εκκλήτου αρχικά στον Επίσκοπο Ρώμης (3^{ος} και 5^{ος} Κανόνες της Συνόδου της Σαρδικής, 14^{ος} Κανόνας της Συνόδου της Αντιοχείας και 133^{ος} Κανόνας της Συνόδου της Καρθαγένης) και κατόπιν στον Επίσκοπο της Νέας Ρώμης, ως έχοντα ίσα πρεσβεία και δικαιώματα μαζί του (3^{ος} Κανόνας της Β' Οικουμενικής Συνόδου και 28^{ος} Κανόνας της Δ' Οικουμενικής Συνόδου). Τέθηκε ως ένα επιπλέον ένδικο μέσο που θα διασφάλιζε το θεμελιώδες δικαίωμα του κληρικού για μια δίκαιη δίκη, όταν υφίσταται κλονισμός της εμπιστοσύνης και αμφιβολίες ως προς την αμεροληψία και αξιοπιστία των δικαστών. Το κανονικό δικαίωμα του Εκκλήτου προς τον Οικουμενικό Πατριάρχη μπορεί να ασκηθεί από κάθε κληρικό που ανήκει σε εκκλησιαστική Επαρχία, εκτός των διοικητικών ορίων της Εκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, όταν «διαφωνεί με τον Μητροπολίτη της Επαρχίας (ή την Επαρχιακή Σύνοδο)», (9^{ος} Κανόνας της Δ' Οικουμενικής Συνόδου) ή όταν «αδικείται από τον Μητροπολίτη του (ή την Επαρχιακή Σύνοδο)», (17^{ος}

Κανόνας της Δ' Οικουμενικής Συνόδου) για να είναι η απόφαση αδιαμφισβήτητη. (Αξιοσημείωτο είναι το ότι, η Δ' Οικουμενική Σύνοδος (451 μ.Χ.) συνήλθε, μέσα στον απόηχο των αποφάσεων της Ληστρικής Συνόδου της Εφέσου (449 μ.Χ.) καταδικάζοντας τη βίαιη και αυθαίρετη συμπεριφορά των συμμετεχόντων σε αυτήν).

Και σε αυτή την περίπτωση όπως και σε τόσες άλλες στη μακράιωνη ιστορία του το Οικουμενικό Πατριαρχείο, καλείται για άλλη μια φορά να επέμβει για να αποκαταστήσει το δίκαιο, να εγγυηθεί την εφαρμογή των Ιερών Κανόνων, να διασφαλίσει την εκκλησιαστική ενότητα και να διαφυλάξει το κύρος του Συνοδικού Θεσμού. Η συγκεκριμένη απόφαση της Εκκλησίας της Κύπρου και κυρίως ο τρόπος που αυτή ελήφθη προκαλεί το περί δικαίου αίσθημα των πιστών, προβληματίζει, σκανδαλίζει, αλλά και μας ανησυχεί. Αν δεν επικρατήσει στην συγκεκριμένη περίπτωση η κανονική τάξη και νομιμότητα, πολύ φοβάμαι ότι θα δημιουργηθεί ένα κακό προηγούμενο που θα κλονίσει τα μέγιστα την εμπιστοσύνη κλήρου και λαού προς τους κατά τεκμήριο θεματοφύλακες των Ιερών Κανόνων και Εκκλησιαστικών Παραδόσεων (άρθρο 3 του Κ.Χ.Ε.Κ.). Ο κίνδυνος μεταβολής του διοικητικού συστήματος της Εκκλησίας της Κύπρου από Συνοδικό - Δημοκρατικό σε Απολυταρχικό - Μοναρχικό, όπου θα επιβάλλεται η άποψη του ισχυρότερου, είναι κάτι που μπορεί να συμβεί αν δεν παρθούν οι κατάλληλες αποφάσεις με τη δέουσα προσοχή και σοβαρότητα, μέσα στα πλαίσια που ορίζει η Κανονική Παράδοση της Εκκλησίας.

Έχουμε την πεποίθηση πως ο Οικουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαίος, ως κάτοχος διδακτορικού τίτλου και ειδήμων στο Κανονικό Δίκαιο και η περί αυτόν Αγία Σύνοδος, θα αποφασίσουν με γνώμονα τους Ιερούς Κανόνες και την εν γένει Κανονική Παράδοση της Εκκλησίας διορθώνοντας ακούσια και εκούσια σφάλματα και οδηγώντας στην πλήρη αποκατάσταση της αλήθειας και στην αμερόληπτη απονομή της δικαιοσύνης, για να επέλθει και η περιπόθητος ειρήνη στο πλήρωμα της Εκκλησίας της Κύπρου.

Έρικ Σεργίου
Δρ. Κανονικού Δικαίου

